
UDC 373.3/.5.011.33:811.161.2'373.2-047.37
DOI 10.35433/pedagogy.2(117).2024.5

SPECIFICS OF STUDYING ONOMASTICS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

A. V. Sokolova*

The article presents the peculiarities of studying onomastics in the school course of the Ukrainian language and literature, in particular its interdisciplinary orientation, its important role in the formation of key competencies of students, as well as high educational potential.

The problem of incorporating onomastic material into basic and additional language and literary education has attracted the attention of methodologists, but the forms and methods of learning proper names that contribute to the growth of students' language culture, develop their oral and written speech, and creative imagination require a thorough systematisation.

The article describes the stages of work in Ukrainian language lessons with proper names and their meanings, categories, etymology. In particular, the methodology of studying such major layers of onomastic vocabulary as anthroponyms and toponyms is analysed. The technology of using the research method, which forms various aspects of students' creative activity and ensures efficiency in learning, is outlined.

Considerable attention is paid to the study of literary onomastics, namely, the functioning of poetonyms in works of various genres. The characteristic and linguistic and stylistic potential of names used in folklore texts, poetry, prose and drama is determined. The semantic load of onyms that serve as the title of a work of fiction is also substantiated.

The study of onomastics in secondary education institutions convinces that this linguistic and poetic field contributes to a more concise achievement of the educational and upbringing tasks set for the teacher, since the implementation of the socio-cultural content line is possible only if students are introduced to the national cultural fund, studying onomastic markers of the linguistic and literary treasury.

The study outlines further aspects of studying onomastic material in the school course of the Ukrainian language and literature, development of modern forms of methodological work of a teacher of language.

Keywords: *onomastics, program, lesson, teaching, forms and methods of studying proper names, research, tasks, skills, abilities.*

---

* Candidate of Philological Sciences (PhD in Philology), Associate Professor
(Izmail State University of Humanities)
allasokolova@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6950-9452

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ОНОМАСТИКИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

А. В. Соколова

У статті представлено особливості вивчення ономастики в шкільному курсі української мови і літератури, зокрема її міждисциплінарну спрямованість, важливу роль у формуванні ключових компетентностей школярів, а також високий виховний потенціал.

Проблема включення ономастичного матеріалу в базову та додаткову мовну й літературну освіту привертала увагу науковців-методистів, однак потребують ґрунтовної систематизації форми, методи вивчення власних назв, які сприяють зростанню мовної культури школярів, розвивають їхнє усне та писемне мовлення, творчу уяву.

У статті охарактеризовано етапи роботи на уроках української мови з власними іменами та їх значенням, розрядами, етимологією. Зокрема, проаналізовано методичку вивчення таких найбільших пластів ономастичної лексики, як антропоніми та топоніми. Окреслено технологію використання дослідницького методу, який формує різні аспекти творчої діяльності учнів та забезпечує ефективність у навчанні.

Значну увагу в розвідці приділено вивченню літературної ономастики, а саме, функціонуванню поетонімів у творах різних жанрів. Визначено характеристичний та мовно-стилістичний потенціал імен, які вживаються у фольклорних текстах, поетичних, прозових та драматичних творах. Також обґрунтовано смислове навантаження онімів, які використовуються в заголовках художніх творів.

Вивчення ономастики в закладах середньої освіти переконує, що ця лінгвопоетична царина сприяє більш лаконічному досягненню поставлених перед педагогом навчальних і виховних завдань, адже реалізація соціокультурної змістової лінії можлива за умови прилучення учнів до національного культурного фонду, студіювання ономастичних маркерів мовної та літературної скарбниці.

Проведене дослідження накреслює подальші аспекти вивчення ономастичного матеріалу у шкільному курсі української мови та літератури, розроблення сучасних форм методичної роботи вчителя-словесника.

Ключові слова: ономастика, програма, урок, навчання, форми й методи вивчення власних назв, дослідження, завдання, навички, уміння.

Introduction of the issue. Changes in the socio-economic sphere of our society today require new approaches to the nurturing and education of the younger generation. There is a need to create a personality-oriented model of education that is designed to raise the level of national culture.

The new edition of the State Standard of Basic Secondary Education [6] focuses on a competence-based approach to the organization of the educational process and, consequently, its content. Considering this, the new model curriculum divides education content by socio-cultural and activity lines.

The implementation of the socio-cultural content line in Ukrainian language and literature lessons is possible only if students are exposed to the national cultural fund, which is unique. The socialization of students should be carried out through the system of studying

Постановка проблеми. Зміни в соціально-економічній сфері буття нашого суспільства сьогодні потребують нових підходів у вихованні та навчанні молодого покоління. Постає необхідність створення особистісно зорієнтованої моделі навчання, що покликана підвищити рівень загальнонаціональної культури.

У новій редакції Державного стандарту базової середньої освіти [6] основну увагу спрямовано на компетентнісний підхід щодо організації навчального процесу, а отже, – його змісту. З огляду на це в нових модельних навчальних програмах розподіл змісту навчання здійснено за соціокультурною та діяльнісною лініями.

Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках української мови і літератури можлива лише за умови прилучення учнів до національного культурного фонду, який є унікальним. Соціалізація школярів повинна здійснюватися в системі вивчення й дослідження фольклорних

and researching the folklore heritage of the Ukrainian people, and linguistic and literary treasury.

An essential component of the vocabulary of any developed language is onomastic material. Acquaintance with this part of the lexical structure of the language should begin in general secondary education institutions, as most school subjects contain onomastic vocabulary. Social sciences and humanities subjects such as Ukrainian language and literature, geography, astronomy, and history are affluent in onomastic material that requires comprehension, learning, memorization, correct use, writing, and pronunciation of onyms.

The high educational potential of onomastics is determined by several factors, one of which is its interdisciplinary nature. The interdisciplinary orientation of this lingua-stylistic area makes it possible to systematically address it in the lessons of Ukrainian language and literature, geography, and history.

Modern schoolchildren are special listeners. They are acutely aware of the historical-cultural, semantic, and national-patriotic meanings that a proper name contains. In the process of learning, pupils should master the full splendor of the language and be able to use it in their speech, as this is what modern linguistic didactics and methods of teaching the Ukrainian language and literature are oriented towards.

In school language and literature courses, onomastics may involve constant analysis of language material, both real onymy and poeticized by masters of fine writing.

Current state of the issue.

Contemporary methodologists consider onomastics as a material for profound study and propose to use it both in Ukrainian language and literature lessons and in extracurricular activities [2; 9; 11].

Such a concept defines the place of onomastics in modern language and literary education. It is not designed to fundamentally restructure the traditional content of teaching and introduce new sections into the curriculum. Onomastic

надбань українського народу, мовної та літературної скарбниці.

Важливим компонентом лексики будь-якої розвиненої мови є ономастичний матеріал. Знайомство з цією частиною лексичного складу мови повинно починатися в закладах середньої освіти, адже більшість шкільних предметів містять ономастичну лексику. Такі суспільно-гуманітарні дисципліни, як: українська мова та література, географія, астрономія, історія, є особливо багатими на ономастичний матеріал, який потребує осмислення, засвоєння, запам'ятовування, правильного використання, написання й вимови онімів.

Високий виховний потенціал ономастики визначається цілою низкою чинників, одним із яких є її міжпредметний характер. Міждисциплінарна спрямованість цієї лінгвостилістичної галузі дає можливість системного звернення до неї на уроках української мови і літератури, географії, історії.

Сучасні школярі – це особливі слухачі. Вони досить гостро сприймають історико-культурне, семантичне, національно-патріотичне значення, яке містить власна назва. У процесі навчання учні повинні оволодіти всією пишнотою мови і вміти використовувати її у своїй промові, адже на це орієнтує сучасна лінгводидактика і методика навчання української мови та літератури.

У шкільному мовному та літературному курсах ономастика може передбачати постійний аналіз мовного матеріалу, як реальної онімії, так і опоетизованої майстрами красного письменства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці-методисти розглядають ономастику як матеріал для поглибленого вивчення і пропонують використовувати її як на уроках української мови і літератури, так і в позашкільній роботі [2; 9; 11].

Означена концепція визначає місце ономастики в сучасній мовно-літературній освіті. Вона не розрахована на ґрунтовну перебудову традиційного змісту навчання і введення нових розділів у навчальні програми. Ономастичний мовний матеріал логічно і регулярно включається і в базову,

language material is logically and regularly included in both basic and additional language education; it is used both in the classroom and extracurricular activities of schoolchildren.

According to Iryna Volianiuk, "the introduction of onomastics will help to foster interest and careful attitude to language culture" [2: 109]. Therefore, the list of classical cultural tasks of teaching the Ukrainian language at school is expanding, as it is necessary to ensure

- fluency in Ukrainian in various communicative situations;
- the emergence of cognitive and moral culture of students;
- active participation in the public life of the country;
- education of the culture of communication and behavior of students [2: 109].

To these traditional tasks, Iryna Volianiuk adds the following:

- enriching students' vocabulary through language material that is important from a cultural and general educational point of view;
- to expand students' knowledge of the history, culture of the region, local traditions and customs through language immersion;
- to show the uniqueness of the Ukrainian language, and to reveal ways of linguistic enrichment [2: 109]. Well-organized learning of onomastic material will make it possible to successfully solve these problems and become a progressive means of development and upbringing of applicants for an education.

The introduction of onomastic material into both language and literary education at the secondary school level is still an understudied problem. In our opinion, the forms and methods of studying proper names that contribute to the growth of students' language culture, develop their oral and written speech, and creative imagination need to be deeply systematized.

Aim of the research is to characterize the specifics of studying onomastics in the new Ukrainian school, to systematize methods of teaching and developing the speech, creative, and cultural skills of

і в додаткову мовну освіту; використовується як в урочній, так і в позаурочній діяльності школярів.

На думку Ірини Волянюк, "введення ономастики сприятиме вихованню інтересу і дбайливого ставлення до мовної культури" [2: 109]. Так, список класичних культурологічних завдань викладання української мови в школі розширюється, адже необхідно забезпечити:

- в різних комунікативних ситуаціях вільне володіння українською мовою;
- виникнення пізнавальної, моральної культури учнів;
- активну участь у суспільному житті країни;
- виховання культури спілкування та поведінки учнів [2: 109].

До цих традиційних завдань Ірина Волянюк додає й такі, як:

- збагачення словникового запасу школярів за рахунок мовного матеріалу, який є важливим з культурного та загальноосвітнього погляду;
- на основі занурення в мову розширити знання учнів про історію, культуру краю, місцеві традиції й звичаї;
- показати унікальність української мови, розкрити шляхи мовного збагачення [2: 109]. Вдало організоване вивчення ономастичного матеріалу уможливить успішно вирішити ці завдання, стати прогресивним засобом розвитку й виховання здобувачів.

Уведення ономастичного матеріалу як у мовну, так і в літературну освіту середньої ланки і дотепер становить малодосліджену проблему. На наш погляд, потребують ґрунтовної систематизації форми та методи вивчення власних назв, що сприяють зростанню мовної культури школярів, розвивають їхнє усне та писемне мовлення, творчу уяву.

Мета розвідки – охарактеризувати специфіку вивчення ономастики в новій українській школі, систематизувати методи навчання та розвитку мовленнєвих, творчих і культурних навичок учнів основної та старшої ланки середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних ознак гарної мови є змістова відповідність лексем їх формі. Серед таких мовних засобів виділяють і власні імена.

students of primary and senior secondary education.

Results and discussion. One of the main features of good language is the semantic correspondence of lexemes to their form. Proper names are also among such linguistic means. They function in all styles of language, and it is almost impossible to write any school assignment without them. Students should constantly increase their vocabulary and learn their peculiarities. Therefore, the teacher is faced with the task of systematically drawing students' attention to the onomastic vocabulary in textbooks, outlining those aspects, forms, and methods of learning proper names that contribute to the growth of students' language culture and develop various forms of their speech.

The most significant names in the entire onomastic arsenal of the language are personal names, surnames, patronymics, geographical names, names of space objects, the most important events, holidays, institutions, literary and artistic works. Therefore, the inclusion of these words in textbooks is justified, and their study makes it possible to solve several educational, linguistic, and ideological and educational tasks, in particular, to develop logical thinking, stylistic and aesthetic tastes.

The learning of basic theoretical knowledge of grammar and onomastics is closely related. According to the new model Ukrainian language curriculum (2023), the thematic unit "Noun" (grade 6) includes the study of the nominative function of nouns, capitalization of proper names on the following topics:

- "Nominative function of a noun in speech. Common and proper nouns";

- "Capitalization and quotation marks in proper names";

- "Spelling and conjugation of male and female surnames, patronymics" [4: 27-28].

Focusing on the etymological meaning of onyms will help develop basic skills of scientific analysis, broaden pupils' horizons, and enrich their speech.

The study of anthroponymy involves working with proper names and their meanings, categories, and etymology. The

Вони функціонують у всіх стилях мови, без них практично неможливо написати жодну шкільну роботу. Учні повинні постійно збільшувати запас таких слів, вивчати їх особливості. Відтак перед учителем постає завдання системно звертати увагу школярів на ономастичну лексику, яка є в підручниках, окреслюючи ті аспекти, форми й методи вивчення власних назв, які сприяють зростанню мовної культури школярів, розвивають різні форми їхнього мовлення.

Найбільш значущими назвами з усього ономастичного арсеналу мови є особові імена, прізвища, імена по батькові, географічні назви, найменування космічних об'єктів, найважливіших подій, свят, установ, творів літератури і мистецтва. Тому включення цих слів у підручники є виправданим, а їх вивчення уможливає розв'язати низку завдань навчально-лінгвістичного та ідейно-виховного характеру, а саме: розвивати логічне мислення, стилістичні та естетичні смаки.

Засвоєння базових теоретичних знань з граматики та ономастики має тісний зв'язок. За новою модельною програмою з української мови (2023 р.) тематичний блок "Іменник" (6 клас) охоплює вивчення номінативної функції іменників, правопису великої літери у власних назвах за темами:

- "Номінативна функція іменника в мовленні. Іменники загальні й власні";

- "Велика буква та лапки у власних назвах";

- "Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові" [4: 27-28].

Фокусування уваги на етимологічному значенні онімів сприятиме виробленню початкових навичок наукового аналізу, розширить світогляд учнів та збагатить їхнє мовлення.

Вивчення антропоніміки передбачає роботу з власними іменами та їх значеннями, розрядами, етимологією. Семантико-функціональні особливості різних розрядів ономастичної лексики, врахування вікових потенцій учнів щодо сприйняття складної та специфічної інформації зумовляють диференційований підхід до процесу

semantic and functional features of different groups of onomastic vocabulary, considering the age possibilities of students to perceive complex and specific information, determine a differentiated approach to the process of including the onomastic component in the educational process.

In the process of studying and in extracurricular activities, it is necessary to carry out a proper analysis of each type of onyms, selecting interesting and accessible information in advance, and rejecting secondary and complex material for learners' understanding.

The enrichment of students' onomastic vocabulary should be achieved through their learning of new names and nouns. In this process, various methodological techniques should be used: demonstration of relevant drawings, geographical maps, introduction to encyclopedic information, etc.

To develop students' search work, it is essential to practice tasks for collecting onomastic material (information about family anthroponyms, studying the noun family tree, compiling a dictionary of male and female names with their variants, etc).

The study of such types of onyms as nicknames and the specifics of their functioning in the school community requires a separate study. After all, these unofficial means of anthroponymic designation most often arise in colloquial speech and live there as unofficial characterization names. According to Nadiya Khrustyk, "a specific feature of nicknames is their folk character" [14: 81]. The researcher is convinced that "this most important property of this type of anthroponyms brings them closer to works of oral folk art" [14: 81]. The corporate nature of these names also gives rise to their use. It should be explained to students that the use of nicknames to refer to people with negative characteristics is unacceptable.

The characteristic potential of nickname nominations is better demonstrated by the example of works of fiction, where such onyms appear as expressive details and complement the characterization of literary characters.

включення ономастичної складової у навчально-виховний процес.

Під час навчання та в позакласній роботі необхідно здійснювати ретельний аналіз кожного типу онімів, наперед, відбираючи цікаву та доступну інформацію, відкидаючи другорядний та складний матеріал для учнівського розуміння.

Збагачення ономастичного словника школярів має відбуватися за рахунок освоєння ними нових імен та назвоутворень. У цьому процесі варто застосовувати різні методичні прийоми: демонстрація відповідних малюнків, географічних карт, знайомство з енциклопедичною інформацією тощо.

Для розвитку пошукової роботи школярів необхідно практикувати завдання зі збирання ономастичного матеріалу (відомості про родинні антропоназви, вивчення іменника родового дерева, укладання словника чоловічих та жіночих імен із фіксацією їх варіантності тощо).

Окремої роботи потребує студіювання такого виду онімів, як прізвиська, специфіки їх функціонування у шкільному колективі. Адже ці неофіційні засоби антропонімного позначення найчастіше виникають у розмовному мовленні і живуть там як неофіційні назви-характеристики. На думку Надії Хрустик, "специфічною ознакою прізвиськ є їх народний характер" [14: 81]. Дослідниця переконана, що "ця найважливіша властивість цього виду антропонімів зближує їх з творами усної народної творчості" [14: 81]. Корпоративність цих найменувань породжує і їх використання. Учніям варто пояснити, що використання прізвиськ на позначення людей з негативною характеристикою є неприпустимим.

Характеристичний потенціал прізвиськових номінацій краще показати на прикладі творів художньої літератури, де такі оніми постають як виразні деталі і доповнюють характеристику художніх образів.

Ономастична робота з учнями щодо вивчення прізвищ як значного пласту антропонімії також має свою специфіку. Учнівську свідомість не варто

Onomastic work with schoolchildren on the study of surnames as a significant layer of anthroponymy also has its specifics. Students' minds should not be overburdened with the learning of the system of formation of Ukrainian surnames. It is more appropriate to offer them tasks that contain information about the most common surname nominations in the real onomastic space. It is possible to draw students' attention to the semantics of surnames derived from first names (*Ivan – Ivanenko, Danylo – Danylenko, Serhiy – Serhiyenko, Martyn – Martyniuk, David – Davydiuk*, etc), names of professions or occupations (*Gonchar, Koval, Mirosnyk, Shvets, Chaban*, etc).

The teacher can also ask the pupil to analyze their first name, surname, and patronymic. For an adult, anthroponyms seem to be an integral part of everyday life. However, children will be very enthusiastic about diving into the history of the origin of a particular name. Accordingly, determining aspects of the origin and history of one's name and parents' names potentially turns into a research project for students.

Using simple counting, students identify popular female and male names. By looking at patronymics, they can identify popular names during their parents' childhood. This type of work should be offered to elementary-level pupils.

Students receiving basic secondary education should be introduced to terminology and develop skills in working with onomastic dictionaries [12; 13]. Although the school curriculum does not provide for a detailed study of the etymology of words, the etymological comments accompanying the explanations are perceived by students with great interest.

Interesting and informative tasks about proper names can be practiced in the first lesson with school children and continued at almost every lesson. For example, for homework, it is worth offering to write a short essay about your name and answer the following questions: "What is my name, why was I named that way, what do I know about my name?"

переобтяжувати вивченням системи становлення українських прізвищ. Доречніше запропонувати їм завдання, які містять відомості про найпоширеніші в реальному ономастичному просторі прізвищеві номінації. Можливо звернути увагу учнів на семантику прізвищ, які походять від назв імен (*Іван – Іваненко, Данило – Даниленко, Сергій – Сергієнко, Мартин – Мартинюк, Давид – Давидюк* та ін.), назв професій чи роду занять (*Гончар, Коваль, Мірошник, Швець, Чабан* та ін.).

Також учитель може запропонувати учневі розглянути власне ім'я, прізвище, по батькові. Дорослій людині антропоніми здаються невід'ємною частиною повсякденного життя. Однак діти з великим ентузіазмом будуть занурюватися в історію походження певного імені. Відповідно визначення аспектів походження й історії свого імені, імен батьків потенційно перетворюється для учнів у дослідження.

За допомогою звичайних підрахунків школярі визначають популярні жіночі та чоловічі імена. Звертаючись до імен по батькові, вони можуть визначити популярні імена за часів дитинства їх батьків. Цей вид роботи варто пропонувати учням основної школи.

Учнів, які здобувають базову середню освіту, необхідно знайомити з термінологією та формувати в них навички роботи з ономастичними словниками [12; 13]. Незважаючи на те, що докладного поглиблення у вивчення етимології слів шкільна програма не передбачає, етимологічні коментарі, які супроводжують пояснення, сприймаються школярами з великим інтересом.

Цікаві й пізнавальні завдання про власні імена можна практикувати вже на першому занятті з учнями та продовжувати чи не на кожному уроці. Так, для виконання домашнього завдання варто запропонувати написати невеликий твір про своє ім'я і відповісти на питання: "Як мене звуть, чому мене так назвали, що я знаю про своє ім'я?". Таке завдання з радістю можуть сприйняти не тільки діти, а й батьки, адже вони згадають той час, коли з хвилюванням вибирали ім'я для своєї дитини. Дехто може бути здивований, дізнавшись значення і походження імен.

Not only children but also parents will be happy to take on this task, as they will remember the time when they were excitedly choosing a name for their child. Some may be surprised to learn the meaning and origin of names.

No less exciting is the conversation about the origin of surnames that we have when studying possessive adjectives. Everyone has a reason to be proud of their surname. Students love to share family stories, and they can also fantasize, and make up a fairy tale or story.

Appealing to nouns in Ukrainian language lessons is logical and is foreseen in several cases. For example, in grade 6, we refer to onomastics when proper names are included:

– in the content of the theoretical part of some paragraphs. For example, "Indeclinable nouns", "Gender of indeclinable nouns";

– in the texts of special exercises on spelling and declension of proper names. These include tasks that ask for "own" examples. (*"Nowadays, cities, villages, towns, squares, and streets are named after the Heroes of Ukraine who died in the war with Russia. Write down examples of such names." Students recall the names of streets with such names.*)

Direct study of place names also attracts students' attention. Research into this category of onomastic vocabulary can be offered to students as a project activity or research paper.

In the names of settlements, it is possible to identify archaic vocabulary to denote historical realities and concepts. Therefore, we can state that the study of the onomastics of the native land is an important component in the system of language preparation and linguistic local history work.

According to Nelia Podlevska, "acquaintance with toponymy will be useful for students to master the Ukrainian language curriculum and achieve better personal, meta-subject and subject results, and the teacher will be able to form a creative, well-rounded personality who knows his/her history and can appreciate the past of his/her country" [11: 21].

Не менший інтерес викликає розмова про походження прізвищ, яку ми ведемо, вивчаючи присвійні прикметники. У кожного є підстави пишатися своїм прізвищем. Учні люблять ділитися сімейними переказами, також можуть пофантазувати, скласти казку або розповідь.

Апеляція до онімів на уроках української мови є логічною і передбачається у низці випадків. Так, у 6 класі ми звертаємося до ономастики, коли власні імена включено:

– у зміст теоретичної частини деяких параграфів. Наприклад, "Невідмінювані іменники", "Рід невідмінюваних іменників";

– у тексти спеціальних вправ на правопис, відмінювання власних імен. До них належать завдання, в яких пропонується навести "власні" приклади. (*"У наші дні містам, селам, селищам, площам, вулицям присвоюються імена Героїв України, які загинули у війні із РФ. Запишіть приклади таких назв". Учні згадують назви вулиць, що носять такі імена.*)

Безпосереднє вивчення топонімів також привертає увагу школярів. Дослідження цього розряду ономастичної лексики можна пропонувати учням як проєкtnу діяльність або дослідницьку роботу.

У назвах поселень можливим є виявлення архаїчної лексики на позначення історичних реалій, понять. Тому можемо стверджувати, що дослідження ономастики рідного краю є важливою складовою у системі мовної підготовки та проведенні лінгвокраєзнавчої роботи.

На думку Нелі Подлевської, "знайомство з топонімікою стане у нагоді учням щодо засвоєння програмового матеріалу з української мови та досягнення кращих особистісних, метапредметних і предметних результатів, а учителю дасть можливість формувати творчу, всебічно розвинену особистість, яка знає свою історію і вміє оцінити минуле своєї країни" [11: 21].

Завдяки уведенню у процес вивчення етимологічної інформації про назви країн, міст, селищ, рік, гір тощо зростатиме інтерес учнів до навчання,

By introducing etymological information about the names of countries, cities, towns, rivers, mountains, etc. into the process of studying, pupils' interest in learning will increase, their horizons will broaden, and their speech will be enriched. In the course of their research work, young onomasts potentially develop skills of scientific analysis, which will have prospects for the formation of the country's scientific elite.

As Iryna Volianiuk notes, "the learning of place names should be based on solving the problems of linguodidactics in the same semantic way, since it is in the study of place names that the principle of personalization is realized, that is, the involvement of the child's personality, biographical and linguistic experience in language lessons" [2: 110].

It is advisable to start learning place names by learning the very name of the place where students live, and the places where their relatives were born.

During such work, pupils develop observation and curiosity, they delve deeper into the knowledge of their family tree and the history of their land. The introduction of creative tasks for learning about the historical roots of the family, including the compilation of onomastic dictionaries, will be useful: "Toponymic Dictionary of My Family," "Legend of My Town (Village)", etc.

Tasks and exercises on toponymy should be directed not only to etymology and orthography but also to communication, which is important for an effective Ukrainian language lesson.

Students' attention should be focused on the importance of such work, which goes beyond their academic activities because it will prepare them for real-life actions and promote the development of analytical thinking and communication skills.

Tasks to improve the spelling of place names formed from two lexical units will help students master theoretical knowledge. Vivid examples are the toponymic names of the settlements of Southern Bessarabia: *Bilhorod-Dnistrovskiyi*, *Voznesenka Druha*, *Bobryk Druha*, *Novopetrivka Druha*, etc. It is worth drawing students' attention to the model of

розширюватиметься їхній кругозір, збагачуватиметься мовлення. У процесі пошуково-дослідницької роботи юні ономасти потенційно здобувають навички наукового аналізу, що матиме перспективу у формуванні вітчизняної наукової еліти країни.

Як зазначає Ірина Волянюк, "вивчення топонимічних назв має ґрунтуватися на розв'язанні завдань лінгводидактики в одному семантичному ключі, оскільки, саме при вивченні топонімів реалізується принцип персоналізації, тобто залучення на уроках мови особистості дитини, її біографічного та мовленнєвого досвіду" [2: 110].

Вивчення топонімів доцільно розпочати з вивчення самої назви того місця, у якому живуть учні, тих місць де народилися їхні родичі. Під час проведення такої роботи в учнів розвивається спостережливість, допитливість, вони заглиблюються у знання свого родоводу, історію свого краю. У нагоді стане запровадження творчих завдань з вивчення історичного коріння родини, зокрема укладання ономастичних словників: "Топонімічний словник моєї родини", "Легенда про моє місто (село)" тощо.

Завдання та вправи щодо вивчення топоніміки варто спрямовувати не лише в річище етимології й орфографії, а й у комунікацію, що є важливим для проведення ефективного уроку української мови.

Увагу учнів варто зацентувати на значущості такої роботи, яка виходить за межі їхньої навчальної діяльності, бо це готуватиме їх до реальних життєвих дій, сприятиме розвитку аналітичного мислення, комунікативних умінь.

Засвоєнню теоретичних знань сприятимуть завдання на вдосконалення правопису географічних назв, утворених з двох лексичних одиниць. Яскравими прикладами можуть бути топонімічні найменування населених пунктів Південної Бессарабії: *Білгород-Дністровський*, *Вознесенка Друга*, *Бобрик Другий*, *Новопетрівка Друга* та ін. Варто звернути увагу учнів на моделі творення таких топонімів – прикметник+іменник: *Велика Балка*, *Нова-Миколаївка*, *Великий Дальник*, *Веселий Кут*, *Верхній Куяльник* та ін. Як

creating such place names: adjective+noun: *Velyka Balka, Nova Mykolaiivka, Velykyi Dalnyk, Veselyi Kut, Verkhniy Kuyalnyk*, etc. As you can see, these place names are written separately, and each word is capitalized.

The methodology with the use of the research method in the study of toponymy is appropriate because it synthesizes a set of academic disciplines that are interrelated and important for the study of program material.

For an interesting and successful learning of "Literature of the native land" it is necessary to conduct developmental research with students on the topic: "The magic of the mystery of place names" (on the onomastic material of settlements). Such work will be long-lasting and will require the use of students' creative abilities, skills, and language competencies. Student research can take the form of presentations, and collaborative projects, which will encourage all participants in this process to participate in forums of various formats: roundtables, scientific conferences, quizzes, competitions, etc.

According to Serhiy Omelchuk, "the research method forms various aspects of the student's creative activity, which is one of the elements of his/her experience, promotes creative assimilation of knowledge, i.e. teaches to use the acquired knowledge to solve problematic tasks and acquire new ones as a result of such a solution" [9: 9]. The scientist is convinced that "the research method, which contains motivational, cognitive, intellectual-logical and intellectual-heuristic components, ensures the effectiveness of such learning" [9: 10].

The semantic and functional features of different categories of onomastic vocabulary, considering the age capacities of students to perceive complex and specific information, determine a differentiated approach to the process of incorporating the onomastic component into the educational process.

The introduction of practical tasks, exercises to learn the etymological meaning of words, spelling, and improve communication skills is important for achieving the effectiveness of teaching the

бачимо, означені топоніми пишуться окремо, і кожне слово – з великої літери.

Методика з використанням дослідницького методу під час вивчення топонімії є доцільною, оскільки у ній синтезовано комплекс навчальних дисциплін, що має взаємозв'язок та важливе значення для вивчення програмового матеріалу.

Для цікавого та успішного вивчення "Літератури рідного краю" необхідно проводити разом з учнями розвивальне дослідження на тему: "Магія таїни топоніміки" (на ономастичному матеріалі населених пунктів). Така робота матиме тривалий характер і потребуватиме застосування творчих умінь, навичок, мовних компетентностей школярів. Учнівські дослідження можуть мати форму презентацій, спільних проєктів, що спонукатиме усіх учасників такого процесу до форумів різного формату: круглих столів, наукових конференцій, вікторин, конкурсів тощо.

На думку Сергія Омельчука, "дослідницький метод формує різні аспекти творчої діяльності учня, що становить один з елементів його досвіду, сприяє творчому засвоєнню знань, тобто вчить використовувати здобуті знання для розв'язання проблемних завдань і здобувати нові в результаті такого розв'язання" [9: 9]. Науковець переконаний, що "ефективність у такому навчанні забезпечує саме дослідницький метод, який містить мотиваційний, пізнавальний, інтелектуально-логічний та інтелектуально-евристичний компоненти" [9: 10].

Отже, вивчення ономастичного матеріалу з антропоніміки та топоніміки у шкільному курсі української мови уможливає розв'язати низку завдань навчально-лінгвістичного і ідейно-виховного характеру, а саме, розвивати логічне мислення, стилістичні та естетичні смаки учнів.

Семантико-функціональні особливості різних розрядів ономастичної лексики, врахування вікових потенцій учнів щодо сприйняття складної та специфічної інформації зумовляють диференційований підхід до процесу включення ономастичної складової у навчально-виховний процес.

Ukrainian language in school practice.

Today, the system of literary education is characterized by the widespread introduction of innovative principles, pedagogical technologies, new teaching methods and techniques, and new types of lessons. This is especially true of teaching Ukrainian literature in the aspect of onomatopoeic. After all, acquaintance with the writer's personality and work with literary characters cannot be complete without due attention to proper names.

In our opinion, attempts to humanize education without an anthropocentric approach not only to the student's personality but also to the content of the material are unthinkable and untenable. We teach children understanding and compassion. Only through familiarity with vivid images of literary figures do pupils perceive the social and spiritual experience of generations. And it would be incomplete and insignificant to work with a book without paying attention to the name of a person, to the onym of a particular character, since literary onomastics explains a lot of the writer's intentions.

One of the factors that may interest students in searching for answers to current questions together with their teacher is working with onomastics. It is important to realize that only systematic and comprehensive work in this direction guarantees the desired result.

Model programs [1; 4], based on the concept of the new Ukrainian school, provide for the learning of Ukrainian literature in connection with the historical and cultural situation from ancient times to the present. Pupils are introduced to the most important achievements of Ukrainian literature, including the defining features of artistic and stylistic trends, the experimentation of masters of fiction, and the search for new forms and themes.

In high school, students are already consciously turning to literary onomastics, as it allows them to dive deeper into a work of literature and penetrate the author's intent. In classes where this activity has been systematically conducted, on the one hand, there is a greater interest in literary material, and on the other hand, the teacher has the

Запровадження практичних завдань, вправ з вивчення етимологічного значення слів, орфографії, удосконалення навичок комунікації є важливим для досягнення ефективності викладання української мови у шкільній практиці.

Сьогодні система літературної освіти характеризується широким запровадженням інноваційних принципів, педагогічних технологій, нових методів і прийомів навчання, нових типів занять. Особливо це стосується викладання української літератури в аспекті ономапоетики. Адже знайомство із постаттю письменника, робота з художніми образами не можуть бути повноцінними без належної уваги до власних імен.

Немислимими та неспроможними, на нашу думку, є спроби гуманізації освіти без антропоцентричного підходу не тільки до особистості учня, а й до змісту матеріалу. Ми вчимо дітей розумінню, співчуттю. Лише через знайомство з яскравими образами літературних героїв учні сприймають соціальний та духовний досвід поколінь. І неповною, поверхневою буде робота з твором без уваги до імені людини, до оніма певного персонажа, оскільки багато чого в задумі письменника пояснює літературна ономастика.

Одним з факторів, який може зацікавити учнів разом з учителем шукати відповіді на актуальні питання, є робота з ономастиккою. Варто усвідомлювати, що тільки систематична і комплексна робота в цьому напрямку гарантує бажаний результат.

Модельні програми [1; 4], побудовані за концепцією нової української школи, передбачають вивчення української літератури у зв'язку із історико-культурною ситуацією від давньої доби до сучасної. Учні знайомляться із найвагомішими здобутками української літератури, зокрема визначальними ознаками художньо-стильових напрямів, експериментаторством майстрів красного письменства, пошуком нових форм і тем.

У старших класах учні вже усвідомлено звертаються до літературної ономастики, оскільки це дає можливість глибше зануритися у твір, проникнути в авторський задум. У класах, де ця робота

opportunity to expand the scope of the material studied, for instance, by offering students topics for research work (report, essay, project).

Current Ukrainian literature programs provide for creative collaboration between teacher and student with literary material, give a wide scope for the independent perception of Ukrainian literature as an artistic phenomenon, and immersion in the field of literary onomastics.

Considering the above, we will attempt to trace the specifics of the functioning of poetonyms in literary works of various genres studied in secondary education institutions.

When learning about folklore works, we pay attention to the intensity of the use of personal names in different genres of ritual poetry, find out the reasons for this intensity, and the functions of nouns in certain groups of the ritual cycle.

According to Natalia Kolesnyk's observations, "the most active use of names is in the songs of the spring cycle, the summer cycle (mermaid, Kupala, and Petrivka), and lyrical works, which were performed as an accompaniment to work during mowing and hay raking" [8: 175].

For example, it is worth familiarizing students with the lyrics of such songs. Accordingly, the teacher can use various techniques with the use of auxiliary teaching devices. This can be not only listening to the songs in audio mode but also visualizing the texts on screen with the marking of onyms. For instance, in the song "Kolo Dunaiechku" ("Near the Danube River") we find the use of a whole group of male and female anthroponyms:

*"By the Danube River,
Near the shore.
There are three Cossacks there.
They were watering their horses.*

And **Maksymko** says:

*I love **Katrusia**,
I love **Katrusia**
And I will marry her.
And **Andriiko** says:*

*– I love **Parasya**,
– I love **Parasya**,
And I will marry her.*

And **Vasylko** says:

*– I love **Marusia**,
– I love **Marusia**,
And I will marry her" [5: 30].*

велася систематично, з одного боку, помітний більший інтерес до літературного матеріалу, а з іншого боку, вчитель має можливість розширити межі досліджуваного матеріалу, наприклад, пропонуючи учням теми для дослідницької роботи (доповідь, реферат, проєкт).

Чинні програми з української літератури передбачають творчу співпрацю вчителя і учня з художнім матеріалом, дають широкий простір для самостійного сприйняття української літератури як мистецького явища, заглиблення у царину літературної ономастики.

Враховуючи викладене вище, спробуємо простежити специфіку функціонування поетонімів у літературних творах різних жанрів, що вивчаються в закладах середньої освіти.

На уроках вивчення фольклорних творів звертаємо увагу на інтенсивність використання особових імен у різних жанрах обрядової поезії, з'ясовуємо причини цієї інтенсивності, а також функції онімів у певних групах обрядового циклу.

За спостереженнями Наталії Колесник, "найактивніше використовують і імена пісні весняного циклу, літнього (русальні, купальські і петрівки) та косарські і гребовицькі" [8: 175].

Для прикладу варто ознайомити учнів із текстами таких пісень. Відповідно в нагоді вчителю можуть стати різні прийоми з використанням допоміжних технічних засобів навчання. Це може бути не лише прослуховування пісень в аудіорежимі, а й екранне унаочнення самих текстів із маркеруванням онімів. Наприклад, у веснянці "Коло Дунаєчку" знаходимо використання цілої групи чоловічих та жіночих антропонімів:

*"Коло Дунаєчку,
Коло бережечку.
Там три козаки
Коней напували.*

*А **Максимко** каже:
Я **Катрусю** люблю,
Я **Катрусю** люблю
І за себе візьму.*

*А **Андрійко** каже:
– Я **Парасю** люблю,
– Я **Парасю** люблю,
І за себе візьму.*

*А **Василько** каже:
– Я **Марусю** люблю,
– Я **Марусю** люблю,
І за себе візьму" [5: 30].*

Undoubtedly, the basis of the ritual anthroponymicon is made up of male Christian names: *Andrii, Ivan, Vasyi, Mykola, Mykhailo, Petro, Pavlo, Semen*, etc. Among women's names, the most commonly used in ritual songs are the following: *Mariia, Maryna, Hanna, Anastasiia, Kateryna, and Olena*, which are represented by different variants.

When studying ancient literature, students can analyze the names of princes (*Monomakh, Volodymyr, Yaroslav*), which are Ukrainian in origin, and Christian personal names (*Ivan, Petro, Mariia*), which were transferred to the Old East Slavic anthroponymicon from Greek after the Christianization of Kyivan Rus' in 988. Studying the literature of this period allows us to consider names of the nickname type (*Yaroslav the Wise*) and nicknames, which are an independent anthroponymic category. Here, it is possible to interest students in the presentation of Cossack proper names from the Register of the Zaporozhian Army of 1649, which is a valuable source for understanding the etymology of Ukrainian surnames. The materials of such studies are clearly demonstrated in the research of Roman Ostash [10].

In poetic works, onyms are mostly nonplot and have a different status, individual in their contexts and poetic halos. The use of each poetonym is unique, has its subtle peculiarities and requires special study.

The poetry of Taras Shevchenko can be an expressive example of the functional diversity of poetonyms. The onomastic research of Hanna Hladina and Viktoriia Senina is devoted to the functioning of literary anthroponyms in the works of Taras Shevchenko.

The researchers are of one mind that "Shevchenko's poetry, like folklore genres, raises individual names to the level of symbols, they often have a special semantic content and expressive stylistic coloring" [3: 123]. Accordingly, when studying the works of Taras Shevchenko (grade 9), it is worth drawing students' attention to the fact that poetic onomastics primarily reflects the social stratification of Ukrainian society. For example, in the

Безперечно, основу обрядового антропонімікону складають чоловічі церковно-християнські імена: *Андрій, Іван, Василь, Микола, Михайло, Петро, Павло, Семен* та ін. Серед жіночих особових назв найуживанішими в обрядових піснях є такі імена, як: *Марія, Марина, Ганна, Анастасія, Катерина, Олена*, які репрезентуються різними варіантами.

Під час вивчення давньої літератури учні можуть проаналізувати власне українські за походженням імена князів (*Мономах, Володимир, Ярослав*) та християнські особисті імена (*Іван, Петро, Марія*), які перейшли в давньоруський антропонімікон з грецького після хрещення Русі в 988 році. Вивчення літератури цього періоду дає змогу розглядати імена прізвиськового типу (*Ярослав Мудрий*) і прізвиська, які є самостійною антропонімічною категорією. Тут можливо зацікавити учнів презентацією козацьких власних імен з Реєстру Війська Запорозького 1649 року, що є цінним джерелом для розуміння етимологізації українських прізвиськ. Матеріали таких досліджень виразно демонструє наукова розвідка Романа Осташа [10].

У поетичних творах оніми переважно позасюжетні і мають різний статус, індивідуальні у своїх контекстах і своїх поетичних ореолах. Ужиток кожного поетоніма є неповторним, має свої тонкі особливості і потребує спеціального дослідження.

Виразним зразком функціонального розмаїття поетонімів може бути поезія Тараса Шевченка. Функціонуванню літературних антропонімів у творах Тараса Шевченка присвячено ономастичну розвідку Ганни Гладіної та Вікторії Сеніної. Дослідниці мають однастайну думку, що "поезія Шевченка, як і фольклорні жанри, підносить окремі імена до рівня символів, у них часто відчувається особливе семантичне наповнення і виразне стилістичне забарвлення" [3: 123]. Відповідно під час вивчення творів Тараса Шевченка (9 клас) варто звернути увагу учнів на те, що поетична ономастика насамперед відображає соціальне розшарування

poem "The Haidamaks", the protagonist, an orphan named *Yarema*, who later became an active participant in the Haidamak uprising, is given the surname *Halayda* ("*halayda*" means a homeless, wandering person). The surnames *Bosyi* and *Holyi* ("*At That Kateryna's*") indicate a direct characterization of the characters.

The author expresses his disdain for the oppressors of the Ukrainian people, Peter I and Catherine II, through incomplete poetonyms (without names): The First, The Second: "*It was the **First** who tortured our Ukraine, and the **Second** who grind the orphaned widow down*".

By means of poetonymy, the author eloquently conveys the contrast between "*peasant*" and "*serf*", on the one hand, and "*lord*," "*moskal*" and "*tsar*" on the other. Ordinary people are referred to by traditional folk names (*Hanna, Prysia, Nastia, Marko, Trokhym*), while nobles are referred to by foreign names, mostly Polish (*Miss Magdalena, Mr. Boleslav, Ippolit*). Sometimes they contain the poet's rejection or hatred (*Khoma Kychatyi, Prince Mordatyj, Major Potaskuieva*).

The correlation between the character and the name in Shevchenko's poetry is based on the fact that the name is consistent with the character, appearance, and personal fate of the bearer of the poetonym. However, we can trace the use of names that contradict the character of the protagonist or his actions.

In our opinion, Taras Shevchenko uses stylistically neutral names, i.e., fictional names, to depict the desperate leaders of the Cossacks ("*Hamaliia*"). Shevchenko's *Hamaliia* is a work of poetic imagination based on history: no historical *Hamaliia* took part in sea campaigns. But it was thanks to Shevchenko that the sonorous name of *Gamaleya* entered the Ukrainian national pantheon, symbolizing courage and devoted military duty to Ukraine.

Special attention should be paid to the study of biblical names that occupy a significant place in Shevchenko's works (*Abram, Adam, Ezekiel, Jeremiah, Isaiah, John, Hosea, etc*). Since pupils are introduced to the Bible and the Gospel earlier in the curriculum, finding out the stylistic functions of biblionyms will be an

українського суспільства. Наприклад, у поемі "Гайдамаки" головний герой – сирота-попихач *Ярема*, що потім став активним учасником гайдамацького повстання, – дістає прізвище *Галайда* ("галайда" – бездомна, бродяча людина). Прізвища *Босий*, *Голий* ("У тієї Катерини") свідчать про пряму характеристику дійових осіб.

Зневажливе ставлення до душителів українського народу Петра I та Катерини II автор виражає завдяки неповним поетонімам (без імен): *Первий*, *Вторая*: "*Це той **Перший**, що розпинав Нашу Україну, А **Вторая** доконала Вдову сиротину*".

Засобами поетонімії автор промовисто передає протиставлення "селянин", "кріпак", з одного боку, і "пан", "москаль", "цар" з іншого. Прості люди іменуються традиційними народними варіантами (*Ганна, Прися, Настя, Марко, Трохим*), а дворяни – іншомовними, переважно польськими (*панна Магдалена, пан Болеслав, Іполит*). Іноді в них укладено зневагу чи ненависть поета (*Хома Кичатий, князь Мордатий, майорша Потаскуева*).

Співідношення між персонажем та іменем у Шевченка побудовано на тому, що ім'я узгоджується із характером, зовнішнім виглядом, особистою долею носія поетоніма. Проте можна простежити вживання імен, які суперечать характерові дійової особи чи її вчинкам.

На нашу думку, для зображення відчайдушних ватажків козацтва ("*Гамалія*") Тарас Шевченко використовує стилістично нейтральні наймення – фіктоніми. Шевченків *Гамалія* – витвір поетичної уяви, опертої на історію: жоден історичний *Гамалія* у морських походах участі не брав. Але саме завдяки Шевченкові дзвінке імення *Гамалія* потрапило в український національний пантеон, символізуючи відвагу та самовіддане бойове служіння Україні.

Окремої уваги заслуговує вивчення біблійних онімів, що посідають значне місце у творах Шевченка (*Аврам, Адам, Іезекіль, Ієремія, Ісая, Іоан, Осія* та ін.). Оскільки знайомство учнів із Біблією та Євангелієм передбачено програмою

interesting stage in the study of this category of proper names.

The literary onomastics of Lina Kostenko, a prominent Ukrainian poetess of our time, represents the entire semantic depth of proper names, their functional intensity, global nature, and originality of use.

According to Yuriy Karpenko and Myroslava Melnyk, "the encyclopedic information of nouns is supplemented by connotations and rather intense expressive coloring thanks to the author's pen. For example, the names Lancelot and Mamai include the connotation of noble chivalry and the expression of light greatness, and the name Don Quixote includes the connotation of chivalry in hopeless circumstances and the expression of deep tragedy" [7: 194].

Researchers of Lina Kostenko's onomastic art note that "referring to the names Homer, Aeschylus, Goethe, Shakespeare, Wells, Voltaire, Rodin, Dante, Michelangelo, Lina Kostenko perceives all the characters as her relatives and sees them over the banks of the eternal river, her beloved Dnipro" [7: 197].

A prose work or a drama has a plot, in the development in which the characters take part. The writer's choice of a particular name is determined by the onomastic preferences of the author, who is completely free to choose names for his characters. By naming a character with an eloquent name, the writer often coordinates its etymological meaning with the character's character. For example, Oles Honchar's novel "The Cathedral" (grade 11) reveals the writer's creative findings in the selection of surnames for characters who lead a parasitic lifestyle. This is the case of Volodka Loboda. The character's harmful nature is indicated by the negative connotation of *Volodko's* name and the etymology of the surname *Loboda*, because "*loboda*" means "*weed*".

A surname can characterize and evaluate even a single act of a character. The episodic character of Oles Honchar's Cathedral, the leader of the collective farm *Bublyk*, lets the land of a neighboring collective farm go to a sump. So instead of land, Oleksa "*got a hole in his bagel*

раніше, то й з'ясування стилістичних функцій бібліонімів стане цікавим етапом у дослідженні цього розряду власних назв.

Літературна ономастика Ліни Костенко, видатної української поетеси сучасності, репрезентує усю семантичну глибину власних назв, функціональну наснаженість, глобальність та оригінальність використання.

Як зазначають Юрій Карпенко та Мирослава Мельник, "енциклопедична інформація онімів завдяки перу авторки доповнюється конотаціями та досить інтенсивним експресивним забарвленням. Наприклад, імена Ланселот і Мамай включають конотацію шляхетного рицарства і експресію світлої величі, а ім'я Дон Кіхот – конотацію лицарства в безнадійних обставинах і експресію глибокої трагедійності" [7: 194].

Дослідники ономастичності Ліни Костенко зауважують, що "звертаючись до імен Гомер, Есхіл, Гете, Шекспір, Уеллс, Вольтер, Роден, Данте, Мікеланджело, Л. Костенко сприймає всіх носіїв як своїх, рідних, і бачить над берегами вічної ріки – свого улюбленого Дніпра" [7: 197].

Прозовий твір чи драма має сюжет, у розвитку якого беруть участь дійові особи. Вибір письменником певного імені зумовлюється ономастичними уподобаннями автора, який є цілком вільним у доборі найменш для своїх персонажів. Іменуючи героя промовистим найменням, письменник досить часто узгоджує його етимологічне значення із характером героя. Наприклад, у романі Олеся Гончара "Собор" (11 клас) розкриваються творчі знахідки письменника в доборі прізвищ персонажів, що ведуть паразитичний спосіб життя. Таким є *Володка Лобода*. На шкідливий характер персонажа вказує негативна забарвленість імені *Володка* та етимологія прізвища *Лобода*, адже "*лобода*" – це "*бур'ян*".

Прізвище може характеризувати, оцінювати навіть якийсь один вчинок персонажа. Епізодичний герой "Собору" Олеся Гончара голова колгосту *Бублик* відпустив під відстійник землю сусіднього колгоспу. Тож замість землі Олекса отримав дірку з "*бублика*".

Щоб змусити читача повірити в

("bublyk")", which means he got absolutely nothing.

To make the reader believe in the truth of the events described, the author gives a true character not only to every single stroke of the reality surrounding the characters but also to their names. Errors, inaccuracies in naming characters alert the reader: is the work itself reliable?

When analyzing characters, special attention should be paid to the phenomenon of eloquent names and surnames. The richness of the writer's language and the peculiarities of his style are indicated by the meaning of poetonyms, which reflect the writer's creative thinking.

Eloquent names in a work of fiction reveal the literary character more vividly, which in turn helps to reveal the author's position.

To depict fictional images in a dramatic work, the author can use different forms and different directions of poeticizing creatures. For example, in Lesya Ukrainka's work "The Forest Song", the author of the drama-fairy makes the demonic creatures-mavkas, mermaids, and water-devils, which are common names, her own, naming one specific individualized representative of these creatures (*Mavka, Mermaid, Mara, Perelesnyk, etc*) or one specific group of them (*Poterchata, Zlydni*).

While studying this drama (grade 10), the teacher should explain to students the peculiarities of the author's creation of mythonyms, the specifics of their poeticization in the text of the work, in particular, point out the origin of the mythical name.

The most expressive name in the play is the name of the forest mermaid Mavka, which the poet made her own (*Mavka*), based on Ukrainian folk legends, and poeticized it. Mavka's name symbolizes beauty and loyalty, tender and selfless love.

A special semantic load is carried by onyms, which act as titles of a work of art. These can be anthroponyms that indicate the main character: "*Marusia Bohuslavka*", "*Samiilo Kishka*", "*Ivan Pidkova*" (oral folk art), "*Kateryna*", "*Mariia*", "*Nazar Stodolia*"

істинність описуваних подій, автор надає правдивого характеру не тільки кожному окремому штриху дійсності, яка оточує героїв, а й їх іменам. Помилковість, неточність в іменуванні персонажів насторожує читача: чи є достовірним сам твір?

Під час аналізу образів-персонажів особливу увагу необхідно приділити такому явищу, як промовисті імена та прізвища. На багатство мови письменника, особливості його стилю вказує значення поетонімів, що є відображенням творчого мислення письменника.

Промовисті імена в художньому творі яскравіше розкривають художній образ, це своєю чергою сприяє розкриттю авторської позиції.

Для змалювання художніх образів у драматичному творі автор може використовувати різні форми та різні напрямки поетизації істот. Так, у "Лісовій пісні" Лесі Українки демонічні істоти-мавки, русалки, водяники, що є загальними назвами, авторка драми-феєрії робить власними, називаючи у творі одного конкретного індивідуалізованого представника цих істот (*Мавка, Русалка, Мара, Перелесник* та ін.) чи одну конкретну їх групу (*Потерчата, Злидні*). Під час вивчення цієї драми (10 клас) учитель має пояснити учням особливості творення автором міфонімів, специфіку їх поетизації в тексті твору, зокрема, вказати на походження міфічної назви.

Найбільш виразною у п'єсі є назва лісової русалки-мавки, яку поетеса зробила власною (*Мавка*), спираючись на українські народні легенди, і опoетизувала її. Ім'я *Мавки* символізує красу та вірність, ніжне та безкорисливе кохання.

Особливе смислове навантаження несуть на собі оніми, які виступають як заголовки художнього твору. Це можуть бути антропоніми, що вказують на головну дійову особу: "*Маруся Богуславка*", "*Саміло Кішка*", "*Іван Підкова*" (усна народна творчість), "*Катерина*", "*Марія*", "*Назар Стодоля*" (Тарас Шевченко), "*Харитя*" (Михайло Коцюбинський), "*Микита Кожум'яка*"

(Taras Shevchenko), "Kharytia" (Mykhailo Kotsiubynskyi), "Mykyta Kozhumiaka" (Oleksandr Oles), "Zakhar Berkut" (Ivan Franko), "Klymko" (Hryhir Tiutiunnyk), "Natalka Poltavka" (Ivan Kotliarevskyi), "Marusia" (Hryhorii Kvitka-Osnovianenko), "Taras Bulba" (Mykola Hohol), "Sahaidachnyi" (Andrii Chaikovskiy), "Dovbush" (Iurii Fedkovych), and others.

In works of fiction, proper names help to reveal the author's ideological intent. With their help, the reader can get the most comprehensive information about literary characters. Appropriate names form a certain perception of these characters among schoolchildren.

An adequate explanation of the poetics of the onym is possible only with the context factor in mind. Only a thoughtful reading of a work of fiction will make it possible to vividly see the characteristic potential of poetonyms. The study of this aspect of the verbal palette of fiction writers can and should be the main task of teachers, pupils, and all those who study the poetics of a literary work.

Conclusions and research perspectives. Onomastics in the school course of the Ukrainian language and literature contributes to a more effective achievement of the teaching and upbringing tasks set for the teacher, since the realization of the socio-cultural content line is possible only if students are introduced to the national cultural fund, study and research of onomastic markers of the linguistic and literary treasury.

The semantic and functional specificity of onomastic vocabulary, considering the age peculiarities of students in terms of perception of complex scientific information, determine a differentiated approach to the introduction of the onomastic component in the educational process.

The study outlines further aspects of studying onomastic material in the school course of the Ukrainian language and literature, the development of new effective methodological techniques that will contribute to the formation of key competencies of secondary education students, the development of their creative imagination and artistic taste, and aesthetic upbringing.

(Олександр Олес), "Захар Беркут" (Іван Франко), "Климко" (Григорій Тютюнник), "Наталка Полтавка" (Іван Котляревський), "Маруся" (Григорій Квітка-Оснoв'яненко), "Тарас Бульба" (Микола Гоголь), "Сагайдачний" (Андрій Чайковський), "Довбуш" (Юрій Федькович) та ін.

У художніх творах імена власні сприяють розкриттю ідейного задуму автора. За допомогою них читач може отримати максимально вичерпну інформацію про літературних персонажів. Відповідні назви формують певне сприйняття цих героїв у школярів.

Адекватне пояснення поезики оніма можливе тільки з урахуванням фактора контексту. Лише вдумливе прочитання художнього твору дасть можливість яскраво побачити характеристичний потенціал поетонімів. Дослідження цього аспекту словесної палітри митців художньої літератури можуть і повинні бути головними завданнями вчителів, учнів, усіх тих, хто вивчає поезику літературного твору.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Ономастика в шкільному курсі української мови і літератури сприяє більш результативному досягненню поставлених перед педагогом навчальних і виховних завдань, адже реалізація соціокультурної змістової лінії можлива лише за умови прилучення учнів до національного культурного фонду, вивчення й дослідження ономастичних маркерів мовної та літературної скарбниці.

Семантико-функціональна специфіка онімної лексики, врахування вікових особливостей учнів щодо сприйняття складної наукової інформації зумовляють диференційований підхід при введенні ономастичної складової у навчально-виховний процес.

Дослідження накреслює подальші аспекти вивчення ономастичного матеріалу у шкільному курсі української мови та літератури, розроблення нових ефективних методичних прийомів, що сприятиме формуванню ключових компетентностей здобувачів середньої освіти, розвитку їх творчої уяви та художнього смаку, естетичного виховання.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Arkhypova, V., Sichkar, S., & Shylo, S. (2021). *Ukrainska literatura. 5-6 klasy. Modelna navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian literature. 5-6 classes. Model curriculum for institutions of general secondary education]*. Kyiv, 27. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Arkhypova.Sichkar.Shylo.14.07.pdf> [in Ukrainian].
2. Volianiuk, I. (2014). Aktualnist vyvchennia onomastyky v shkoli [The relevance of studying onomastics at school]. *Nova pedahohichna dumka – A new pedagogical thought*, № 2, 109-111 [in Ukrainian].
3. Hladina, H., & Senina, V. (2003). Antroponimy ta yikh riznovydy u tvorchosti Tarasa Shevchenka yak zasib khudozhnoi vyraznosti y obraznosti [Anthroponyms and their varieties in the work of Taras Shevchenko as a means of artistic expressiveness and imagery]. *Naukovi zapysky TDPU im. V. Hnatiuka. Ser. Movoznavstvo – Scientific issues Ternopil Volodymyr Hnatiuk national pedagogical university. Linguistics series*, vyp. 1(9), ch. 2, 119-124 [in Ukrainian].
4. Holub, N., & Horoshkina, O. (2023). *Ukrainska mova. 5-6 klasy. Modelna navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language. 5-6 classes. Model curriculum for institutions of general secondary education]*. Kyiv, 53. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/27.11.2023/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.27.11.2023.pdf> [in Ukrainian].
5. Dei, O. (1963). Zvychaievo-obriadova poeziia trudovoho roku. Ihry ta pisni [Customary ritual poetry of the working year. Games and songs]. *Vesniano-litnia poeziia trudovoho roku – Spring-summer poetry of the working year*. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR, 7-50 [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standart of basic secondary education]. (2020). *Postanova KMU № 898 vid 30.09.2020 roku – CMU Resolution No. 898 of September 30, 2020*. Retrieved from: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 [in Ukrainian].
7. Karpenko, Yu., & Melnyk, M. (2004). *Literaturna onomastyka Liny Kostenko [Literary onomastics of Lina Kostenko]: monohrafiia*. Odesa: Astroprynt, 216 [in Ukrainian].
8. Kolesnyk, N. (2001). Zhanrova spetsyfika vykorystannia osobovykh imen (na materialy ukrainskoi obriadovoi poezii) [Genre specificity of the use of personal names (on the material of Ukrainian ritual poetry)]. *Naukovi zapysky – Proceedings. Serii: Filohichni nauky (movoznavstvo) – Philological sciences (linguistics)*, vyp. 37. Kirovohrad: RVTs KDPU im. V. Vynnychenka, 174-178 [in Ukrainian].
9. Omelchuk, S. (2012). Doslidnytskyi metod u navchanni ukrainskoi movy [Research method in teaching the Ukrainian language]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, № 2, 7-10 [in Ukrainian].
10. Ostash, R. Ukrainski osobovi imena seredyny XVII st. yak ob'iekt leksykohrafii [Ukrainian personal names of the middle of the 17th century as an object of lexicography]. *Volyn-Zhytomyrshchyna – Volyn-Zhytomyr region*, № 19, 165-183. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2009_19_17 [in Ukrainian].
11. Podlevska, N. (2013). Vyvchennia toponimiv na urokakh ukrainskoi movy starshoklasnykamy u profilnii shkoli [Study of toponyms in Ukrainian language lessons by high school students in a specialized school]. *Aktualni problemy filologii ta perekladoznavstva – Actual problems of philology and translation studies*, vyp. 6 (2), 220-228 [in Ukrainian].
12. Skrypnyk, L. (2005). *Vlasni imena liudei [Proper names of people]: slov.-dovid.* / red. V. Rusanivskyyi; NAN Ukrainy, In-t movoznav. im. O. Potebni. 3-tie vyd., vypr. Kyiv: Nauk. dumka, 334 [in Ukrainian].
13. Triiniak, I. (2005). *Slovnnyk ukrainskykh imen – Dictionary of Ukrainian names*. Kyiv: Dovira, 508 [in Ukrainian].
14. Khrustyk, N. (1996). Prizvyska yak vyd usnoi narodnoi tvorchosti [Nicknames as a type of oral folk creativity]. *Mova ta styl ukrainskoho folklore – Language and style of Ukrainian folklore: zb. nauk. prats.* Kyiv: IZMN, 80-84 [in Ukrainian].